

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΝΕΑ Demo News

ΕΔΚΑ
Τεύχος 36, 2019°

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων
<http://www.ldsa.gr> / <http://www.demography-lab.prd.uth.gr>

Είναι δυνατόν οι αλλοδαποί να δώσουν λύση στην υπογεννητικότητα του πληθυσμού της Ελλάδας;

Βύρων Κοτζαμάνης*
Δημήτρης Καρκάνης**

Με μέσο όρο 1,34 παιδιά ανά γυναίκα το 2017 (Συνθετικός Δείκτης γονιμότητας), η Ελλάδα έχει όπως οι άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού νότου και οι περισσότερες από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες από τους χαμηλότερους δείκτες συγχρονικής γονιμότητάς στην ΕΕ, όπου ο μέσος όρος το ίδιο έτος ανέρχεται σε 1,59 παιδιά/γυναίκα. Οι δείκτες γονιμότητας στην χώρα μας ελάχιστα έχουν επηρεασθεί από την υψηλότερη γονιμότητα των αλλοδαπών μονίμων κατοίκων της τα τελευταία χρόνια. Τα διαθέσιμα δεδομένα μας επιτρέπουν να είμαστε κατηγορηματικοί: οι αλλοδαποί παρόλο που κάνουν περισσότερα παιδιά από τους Έλληνες δεν πρόκειται να δώσουν λύση στην «υπογεννητικότητα» του πληθυσμού της χώρας μας. Ας περιοριστούμε στα γεγονότα και ας δούμε τι μας επιτρέπει να διατυπώνουμε με τόσο κατηγορηματικό τρόπο την θέση αυτή.

1. Οι αλλοδαποί στην Ελλάδα, ισχυρή συμβολή στις γεννήσεις

Οι αλλοδαπές γυναίκες συμμετέχουν με ένα σχετικά υψηλό ποσοστό στις γεννήσεις που καταγράφονται ετησίως στην χώρα μας από το 2004 μέχρι και σήμερα (ο διαχωρισμός των γεννήσεων ανάμεσα σε αυτές που προέρχονται από Ελληνίδες και σε αυτές που προέρχονται από αλλοδαπές μητέρες δίδεται από την ΕΛΣΤΑΤ μόνον μετά το 2003). Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα το % των παιδιών που γεννήθηκαν από αλλοδαπές μητέρες τα τελευταία 14 χρόνια ανέρχονται στο 16,2% του συνόλου το ποσοστό δε αυτό είναι ελαφρώς υψηλότερο από το ειδικό βάρος των αλλοδαπών γυναικών στον πληθυσμό αναπαραγωγικής ηλικίας της ίδιας περιόδου. Ειδικότερα:

α) Οι αλλοδαπές αναπαραγωγικής ηλικίας στη χώρα μας αποτελούν ένα μικρό μόνον τμήμα των γυναικών ηλικίας 15-49 ετών μετά το 2008. Αποτελούν το 11,6 έως 9,9% των 15-49 ετών ενώ ταυτόχρονα η μέση ηλικία τους δεν διαφέρει πλέον σημαντικά από αυτήν των Ελληνίδων (**Πίνακας 1**).

β) Το % συμμετοχής των αλλοδαπών γυναικών στις καταγραφείσες γεννήσεις την περίοδο 2004-2017 στην χώρα μας ανέρχεται στο 16,2%, την δε εννεαετία 2009-2017 στο 15,5 % (**Πίνακας 2**).

γ) Η κατανομή των γεννήσεων ανά ηλικιακή ομάδα ανάμεσα στις γηγενείς και τις αλλοδαπές διαφέρει σημαντικά, καθώς, σε κάθε ομάδα, το ειδικό βάρος των γεννήσεων από μητέρες ηλικίας 15-29 ετών είναι σαφώς υψηλότερο στις αλλοδαπές, και, αντιστρόφως η συμμετοχή των «ωριμων» γυναικών (30-44 ετών) στις γεννήσεις της κάθε ομάδας είναι σαφώς μεγαλύτερη στις Ελληνίδες (**Γράφημα 1**).

Πίνακας 1. Ελλάδα, γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας (Σύνολο, Ελληνίδες, αλλοδαπές, 2009-17

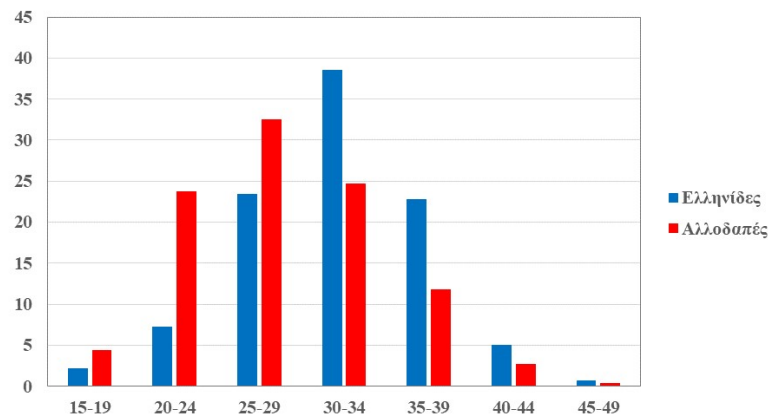
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ελληνίδες, %	88,41	88,48	88,59	88,76	88,99	89,26	89,58	89,85	90,13
Αλλοδαπές, %	11,59	11,52	11,41	11,24	11,01	10,74	10,42	10,15	9,87
Μέση ηλικία-Σύνολο (έτη)	33,51	33,64	33,76	33,89	34,02	34,14	34,24	34,30	34,32
Μέση ηλικία-Ελληνίδες (έτη)	33,60	33,70	33,51	33,91	34,01	34,10	34,18	34,22	34,20
Μέση ηλικία-αλλοδαπές (έτη)	32,81	33,11	33,44	33,79	34,10	34,40	34,73	35,03	35,40

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία των δεδομένων

* Καθηγητής, Δ/ντής του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ), ΤΜΧΠΠΑ, Παν. Θεσσαλίας, e-mail: bkotz@prd.uth.gr

** Μεταδιδακτορικός ερευνητής, ΕΔΚΑ, ΤΜΧΠΠΑ, Παν. Θεσσαλίας, e-mail: dkarkanis@uth.gr

Γράφημα 1. Ποσοστιαία κατανομή (%) των γεννήσεων ανά ηλικία της μητέρας και υπηκότητα (Ελληνίδες/αλλοδαπές), 2009-2017

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία των δεδομένων

2. Αλλά πολύ μικρή συμβολή στην συνολική γονιμότητα ...

Αν και η συμμετοχή των αλλοδαπών στις γεννήσεις την τελευταία εικοσαετία είναι σχετικά υψηλή (16 στις 100 γεννήσεις στην χώρα μας προήλθαν από αλλοδαπές την περίοδο 2004-20017), η συμβολή των γυναικών αυτών στην προσμετρώμενη ετησίως γονιμότητα, στον Συνθετικό δηλαδή Δείκτη Γονιμότητας (ΣΔΓ)¹ είναι ελάχιστη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο αριθμός των γεννήσεων είναι προϊόν δύο ανεξάρτητων παραγόντων: του πλήθους των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας και του τελικού αριθμού των παιδιών που θα φέρουν στον κόσμο και είναι λάθος να βγάζουμε συμπεράσματα για την συμβολή των αλλοδαπών στην γονιμότητα με βάση το % των γεννήσεων τους. Αν συνέβαινε αυτό, η συμβολή τους στον ετήσιο Δείκτη Γονιμότητας θα έπρεπε να είναι αντίστοιχη με την συμβολή τους στις γεννήσεις (16%). Απ' ότι θα δούμε στην συνέχεια οι αλλοδαπές αύξησαν ελάχιστα την γονιμότητα του συνολικού πληθυσμού (0,12 παιδιά/γυναίκα το μέγιστο, 0,03 το ελάχιστο).

Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να μας εκπλήσσει, αλλά, όπως και σε άλλες χώρες της ΕΕ με αντίστοιχα ποσοστά αλλοδαπών, έτσι και στην Ελλάδα, παρόλο που οι αλλοδαπές έχουν σχετικά σημαντική συμβολή στις γεννήσεις, έχουν εξαιρετικά περιορισμένη συμβολή στην γονιμότητα. Πως εξηγείται όμως αυτό; Ας παραθέσουμε ένα παράδειγμα από μια πρόσφατη δημοσίευση του Γαλλικού Ινστιτούτου Δημογραφίας και ας υποθέσουμε ότι σε μια χώρα στις 1000 γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας οι 200 είναι αλλοδαπές και ότι τόσο αυτές όσο και οι 800 που έχουν την υπηκοότητα της χώρας αυτής κάνουν κατά μέσο όρο ακριβώς τον ίδιο αριθμό παιδιών (πχ. δυο παιδιά/γυναίκα). Οι αλλοδαπές θα δώσουν το 20% των γεννήσεων, οι γηγενείς το 80% και η τιμή του δείκτη γονιμότητας στις αλλοδαπές, στις γηγενείς και προφανώς και στο σύνολο (αλλοδαπές + γηγενείς) θα είναι 2 παιδιά/γυναίκα (Η συμβολή των αλλοδαπών με 20% στο σύνολο γεννήσεων οφείλεται απλώς στο γεγονός ότι αντιπροσωπεύουν το 20% του συνόλου των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας στην χώρα αυτή). Ας φαντασθούμε τώρα μια άλλη χώρα όπου στις 1000 γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας οι 100 μόνον είναι αλλοδαπές και οι υπόλοιπες 900 είναι υπήκοοι της χώρας αυτής και ας υποθέσουμε ότι οι αλλοδαπές κάνουν κατά μέσο όρο 3 παιδιά/γυναίκα ενώ οι μη αλλοδαπές μόνον 2,0 παιδιά/γυναίκα. Η αυξημένη γονιμότητα των πρώτων θα έχει ελαχίστη επίδραση στην συνολική γονιμότητα (στη γονιμότητα δηλαδή του συνόλου -των 1000 δηλ. γυναικών- αυτής της χώρας) καθώς ο δείκτης γονιμότητας θα ανέλθει στα 2,10 παιδιά/γυναίκα ($900 \times 2 + 100 \times 3 = 1800 + 300 = 2100$ παιδιά/1000 γυναίκες = 2,1 παιδιά/γυναίκα), θα αυξηθεί δηλαδή μόλις κατά 0,1 παιδιά. Ας δούμε ειδικότερα όμως τι συμβαίνει ειδικότερα στην Ελλάδα.

3. Η συμβολή των αλλοδαπών στην γονιμότητα την περίοδο 2009-2017: < 0,1 παιδιά ανά γυναίκα

Οι αναλύσεις μας δείχνουν² (Πίνακας 2) ότι οι αλλοδαπές γυναίκες κατά τα τελευταία χρόνια έφεραν στον κόσμο 0,96 έως 0,37 παιδιά/γυναίκα περισσότερα από τις Ελληνίδες. Την ίδια περίοδο η γονιμότητα του συνόλου των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας (Ελληνίδες + αλλοδαπές), κυμάνθηκε από 1,50 (μέγιστο) έως 1,32 παιδιά / γυναίκα (ελάχιστο). Η διαφορά ανάμεσα στον συνολικό δείκτη (Ελληνίδες + αλλοδαπές) και σε αυτόν των Ελληνίδων δίδει και

¹ Συγχρονικός (η Συνθετικός) Δείκτης Γονιμότητας: Άθροισμα των ειδικών κατά ηλικία δεικτών (ποσοστών) γονιμότητας σε ένα ημερολογιακό έτος. Ορίζεται ως ο αριθμός παιδιών που αναμένεται να γεννηθούν από μια πλασματική γενεά γυναικών (γυναίκες που γεννήθηκαν στο ίδιο έτος), αν η γενεά αυτή ακολουθήσει το πρότυπο τεκνογονίας του έτους υπολογισμού του δείκτη. Επομένως, ο ΣΔΓ εκφράζει το μέσο αριθμό παιδιών που αναμένεται να αποκτήσει μια γυναίκα πλασματικής γενεάς μέχρι το τέλος του αναπαραγωγικού της κύκλου (μέχρι τα 50 έτη).

² Παρόλο που διαθέτουμε τις γεννήσεις από το 2004αν υπηκοότητα, η ΕΛΣΤΑΤ δίδει εκτιμήσεις του μόνιμου πληθυσμού της ανά φύλο και ηλικία με διαχωρισμό σε Έλληνες και αλλοδαπούς μόνον μετά το 2008. Ως εκ τούτου οι δείκτες γονιμότητας ανά υπηκοότητα δεν είναι δυνατόν να υπολογισθούν για την πριν του 2009 περίοδο.

την συμβολή των αλλοδαπών. Η συμβολή αυτή είναι ασήμαντη, καθώς οι αλλοδαπές γυναίκες, που αποτελούν όπως προαναφέραμε περίπου το 11% του συνολικού πληθυσμού των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας στην χώρα μας το 2009-2017 και συνεισέφεραν το 15,5% των γεννήσεων, αύξησαν τον δείκτη γονιμότητας σε απόλυτες τιμές μόλις κατά 0,12 έως 0,03 παιδιά/γυναίκα (Πίνακας 2) και σε σχετικές τιμές κατά 9,0% (μέγιστο) έως 2,7% (ελάχιστο). Παρατηρούμε ταυτόχρονα ότι ανάμεσα στο 2009 και το 2013 η γονιμότητα μειώθηκε τόσο στις Ελληνίδες όσο και στις αλλοδαπές, αλλά περισσότερο στις δεύτερες απ' ότι στις πρώτες, με αποτέλεσμα τη μείωση της συμβολής των αλλοδαπών στο συνολικό Δείκτη από το 9% το 2009 στο 3,2% το 2013 (Πίνακας 2 και Γραφήματα 2 -4).

Τα τελευταία έτη της εξεταζόμενης περιόδου η ΕΛΣΤΑΤ ενσωμάτωσε στον μόνιμο πληθυσμό της Ελλάδας τους πρόσφυγες από τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη μας που εισήλθαν μεν τα προηγούμενα έτη αλλά συνέχισαν να διαμένουν στην χώρα μας. Οι γεννήσεις των γυναικών αυτών συμπεριελήφθησαν επομένως στο σύνολο των γεννήσεων των μόνιμων κατοίκων, και η γονιμότητα τους ήταν υψηλότερη από την γονιμότητά των λοιπών αλλοδαπών. Αυτό οδήγησε σε μια μικρή αύξηση του συνολικού δείκτη γονιμότητας του συνόλου των αλλοδαπών με αποτέλεσμα την διεύρυνση της διαφοράς ανάμεσα στις Ελληνίδες και τις αλλοδαπές (+0,72 / +0,91 παιδιά/γυναίκα το 2016 και το 2017) και την μικρή αύξηση της συμβολής των αλλοδαπών στον συνολικό δείκτη από 2,9% το 2015 στο 4,4 και 5,3% αντίστοιχα το 2016 και 2017 (Πίνακας 2 & Γραφήματα 2-4).

Πίνακας 2. Διαφορές ανάμεσα στην γεννητικότητα - γονιμότητα των αλλοδαπών και των Ελληνίδων και συμβολή των αλλοδαπών στην γονιμότητα και την μέση ηλικία στην τεκνογονία του συνόλου των γυναικών (Ελληνίδες + αλλοδαπές) αναπαραγωγικής ηλικίας, 2009-2017

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Γεννήσεις αλλοδαπών, % στο σύνολο των γεννήσεων	18,84	18,66	17,68	15,34	13,91	13,14	12,91	13,59	13,92
ΣΔΓ – Όλες (Ελληνίδες & αλλοδαπές)- παιδιά / γυναίκα	1,50	1,48	1,39	1,34	1,29	1,29	1,32	1,38	1,34
ΣΔΓ – Ελληνίδες (παιδιά / γυναίκα)	1,38	1,36	1,29	1,28	1,25	1,26	1,28	1,32	1,28
ΣΔΓ – Αλλοδαπές (παιδιά / γυναίκα)	2,34	2,32	2,12	1,83	1,64	1,63	1,73	2,04	2,19
Διαφορά γονιμότητας αλλοδαπών/Ελληνίδων: ΣΔΓ αλλοδαπές – ΣΔΓ Ελληνίδες (παιδιά / γυναίκα)	+0,96	+0,96	+0,83	+0,55	+0,39	+0,37	+0,44	+0,72	+0,91
Συμβολή (απόλυτη) αλλοδαπών στη συνολική γονιμότητα: ΣΔΓ Όλες – ΣΔΓ Ελληνίδες (παιδιά / γυναίκα)	+0,12	+0,12	+0,10	+0,06	+0,04	+0,03	+0,04	+0,06	+0,07
Συμβολή αλλοδαπών στην συνολική γονιμότητα (%) (ΣΔΓ όλες – ΣΔΓ Ελληνίδες) / ΣΔΓ Ελληνίδες *100	9,01	8,88	7,69	4,74	3,17	2,69	2,94	4,42	5,29
Μέση ηλικία στην τεκνογονία /Όλες (Ελληνίδες & αλλοδαπές), έτη	30,35	30,43	30,55	30,71	30,93	31,06	31,27	31,31	31,41
Μέση ηλικία στην τεκνογονία /Ελληνίδες (έτη)	31,12	31,18	31,24	31,27	31,38	31,48	31,68	31,82	31,93
Μέση ηλικία στην τεκνογονία /αλλοδαπές (έτη)	27,10	27,20	27,35	27,60	28,06	28,24	28,38	27,94	27,98
Μέση ηλικία στην τεκνογονία αλλοδαπές – Μέση ηλικία στην τεκνογονία Ελληνίδες	-4,02	-3,98	-3,89	-3,67	-3,33	-3,24	-3,30	-3,88	-3,94
Συμβολή αλλοδαπών στην συνολική (Ελληνίδες+αλλοδαπές) μέση ηλικία: Δ Μέση ηλικία στην τεκνογονία όλες – Μέση ηλικία στην τεκνογονία Ελληνίδες	-0,78	-0,75	-0,69	-0,55	-0,45	-0,41	-0,41	-0,51	-0,52

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία των δεδομένων

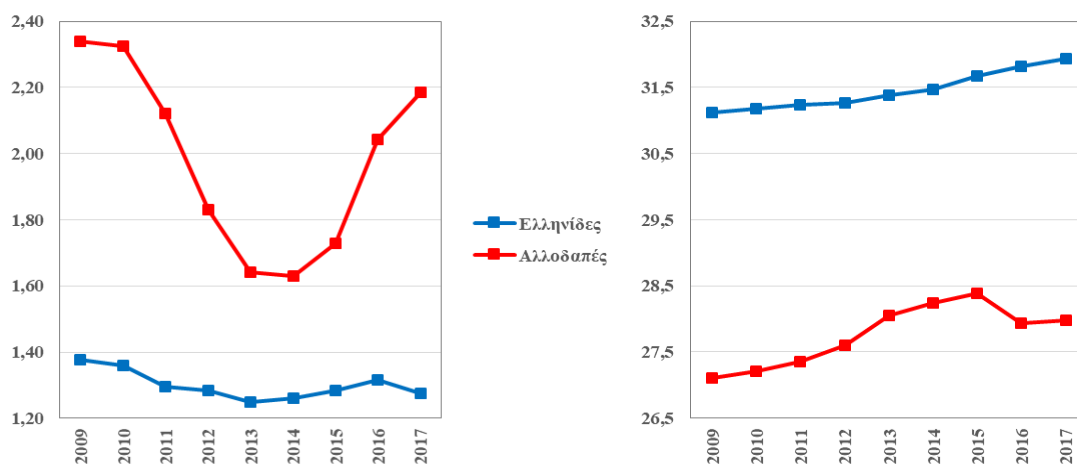
Οφείλουμε τέλος να σημειώσουμε ότι εκτός του ότι η συμβολή των αλλοδαπών στη συνολική γονιμότητα κατά την τελευταία δεκαετία ήταν άκρως περιορισμένη, το «μοτίβο» της απόκτησης παιδιών διαφέρει ανάμεσα σε αυτές και τις Ελληνίδες. Οι αλλοδαπές δεν έχουν μόνο κατά μέσο όρο υψηλότερη γονιμότητα από τις Ελληνίδες, αλλά κάνουν τα παιδιά τους και σε σαφώς μικρότερες ηλικίες, κατά 3,2 έως 4 έτη νεότερες (Πίνακας 2). Οι μικρότερες αυτές ηλικίες επηρεάζουν προφανώς και τη συνολική (Ελληνίδων + αλλοδαπών) μέση ηλικία στην τεκνοποίηση μειώνοντάς την κατά 0,8 έτη (μέγιστο, 2009) έως 0,4 έτη (ελάχιστο, 2014 και 2015). Οι τάσεις όμως και στις δυο ομάδες είναι κοινές: η μέση ηλικία στην γέννηση των παιδιών ακολουθεί ανοδική πορεία, αν και οι ρυθμοί αύξησής της (Γράφημα 3) διαφοροποιούνται ελαφρώς (ταχύτερη αύξηση στις αλλοδαπές) με αποτέλεσμα οι διαφορές να είναι ελαφρώς μεγαλύτερες στην αρχή της εξεταζόμενης περιόδου απ' ότι στο τέλος της.

4. Συμπεράσματα

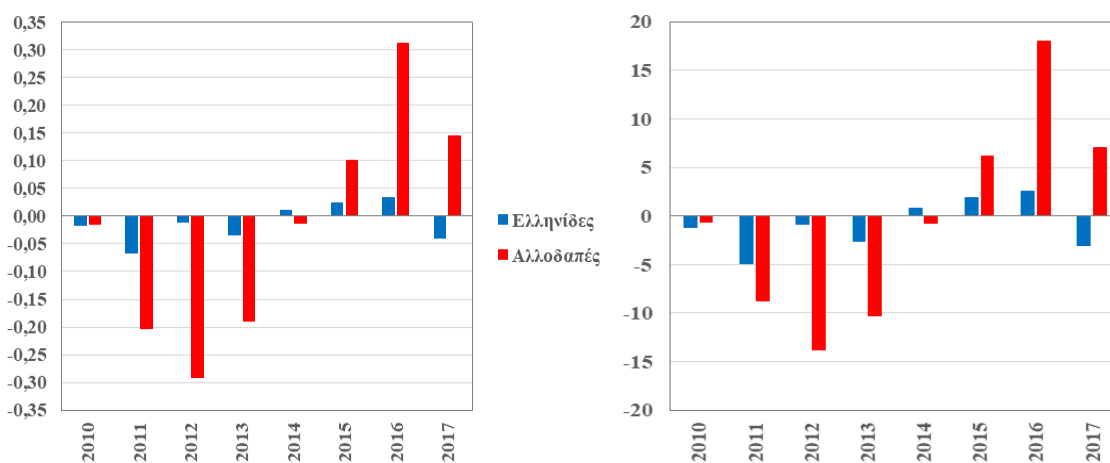
Με βάση τα προαναφερθέντα είναι προφανές ότι η μετανάστευση, και η όποια συνεχιζόμενη είσοδος αλλοδαπών, δεν μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση των δεικτών γονιμότητας στην Ελλάδα καθώς οι αλλοδαπές γυναίκες επηρέασαν - και θα επηρεάσουν και στο μέλλον - ελάχιστα τον συνολικό δείκτη γονιμότητας. Επομένως διαψεύδονται όσοι στη χώρα μας, χωρίς τεκμηρίωση, στηρίζονται μόνον στο % των γεννήσεων των αλλοδαπών ισχυρίζονται το αντίθετο. Οι αλλοδαποί θα συνεχίσουν φυσικά να συμμετέχουν με σχετικά υψηλά ποσοστά (> 10%) και την επόμενη

δεκαετία στις γεννήσεις και ταυτόχρονα, θα συνεχίσουν, όπως και στο παρελθόν, να αμβλύνουν, λόγω της νεότητάς τους, τα αρνητικά φυσικά ισοζύγια στη χώρα μας (Πίνακας 3). Υπενθυμίζουμε ότι εν απουσία αλλοδαπών το αρνητικό φυσικό ισοζύγιο της περιόδου 2004-2017 (γεννήσεις - θάνατοι) στην Ελλάδα θα ήταν σχεδόν τριπλάσιο (-318,7 χιλ.). Οι αλλοδαποί, δεν αντέρπεναν φυσικά το αρνητικό πρόσημό του, αλλά έχοντας ένα ισχυρότατο θετικό ισοζύγιο (+209,5 χιλ.) περιόρισαν σημαντικά τις απώλειες, που ανήλθαν σε «μόλις» 109,3 χιλ.

Γραφήματα 2 και 3: Συνθετικός Δείκτης Γονιμότητας (αριστερά) και μέση ηλικία στην τεκνογονία (δεξιά) Ελληνίδων & αλλοδαπών, 2009-2017

Γραφήματα 4^α/β: Απόλυτες μεταβολές (αριστερά, παιδιά/γυναίκα) & σχετικές μεταβολές (δεξιά,%) του ΣΔΓ Ελληνίδων & αλλοδαπών 2010-17

Πίνακας 3. Φυσικά ισοζύγια στην Ελλάδα, 2004-2017

	Γεννήσεις – θάνατοι (Όλοι)	Γεννήσεις – θάνατοι (Ελληνες υπήκοοι)	Γεννήσεις – θάνατοι (Αλλοδαποί)
2004	1.005	-14.547	15.552
2005	2.660	-13.629	16.289
2006	6.657	-11.341	17.998
2007	2.164	-16.676	18.840
2008	10.445	-9.825	20.270
2009	9.619	-10.535	20.154
2010	6.104	-13.192	19.296
2011	-4.358	-20.846	16.488
2012	-15.846	-29.064	13.218
2013	-17.194	-28.292	11.098
2014	-20.991	-31.125	10.134
2015	-28.854	-38.641	9.787
2016	-25.346	-35.706	10.360
2017	-35.316	-45.345	10.029
2004-17	-109.251	-318.764	+209.513

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ